

„Hol az a táj szab az életnek teret,
Mit az Isten csak jókedvében teremt”

Válogatás az első tizenhárom MÉTA-túrafüzetből
2003 – 2009

A KÖTETET SZERKESZTETTE:
Molnár Csaba – Molnár Zsolt – Varga Anna

MTA Ökológiai és Botanikai Kutatóintézete
Vácrátót

2010

A Baktalórántházi-erdő

LESKU BALÁZS

Az erdő Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a *Nyírségense* területén, Baktalórántházától nyugatra terül el, észak–déli irányban elnyúlva. Jelenleg több mint 1300 hektáros kiterjedésű az összefüggő erdőtest, amelynek csak egy része (341 ha) védett. A természetvédelmi hatóság terve a terület jelentős bővítése (mintegy kétszeresére). Az erdőben erdőrezervátum terület is található. A védett erdőrészt (sajnos...) a 41-es főközlekedési út szeli át, így viszonylag könnyen felkereshető, megtekinthető.

A nyírségi homokterületekre jellemző két erdőtípus azért érdemelte ki a védelmet, mert a *gyertyános-kocsányos tölgyes* és a *gyöngyvirágos-tölgyes* viszonylag érintetlen, a természetest közelítő állományai maradtak itt fenn, nagy területen.

Védett vagy védendő fajaiból, kellő kutatások híján, még nem teljes a lista. Ismereteink szerint itt 100-nál több nagyombát, 200–250 edényes növényfajt (köztük 25–30, úgynevezett montán, azaz hegyvidéki elterjedésű flóraelemet) találni. A hegyvidéki fajok jelenléte a középhegységi gyertyános-tölgyesek felé mutat rokonságot. Alföldi megtelepedésük a homokbuckák közti pangó vizek okozta viszonylag alacsony hőmérséklettel és magas páratartalommal járó mikroklímával magyarázható.

A terület felszíni vizekben igen szegény. Csupán a csapadékosabb időszakokban, s csak napokra áll meg a víz a buckaközi vápokban. Látni még néhány viszonylag állandóan vízzel telt kátyút, dagonyát, amelyeket a nagyvad rendszeresen használ, s emellett ezek jó élőhelyei a flórát színesítő iszappal növénytársulásoknak.

Az egész erdő markánsan hullámzó felszínű futóhomok-vidéken nőtt. A buckatetők és a köztük mélyedő vápák alja között gyakran 10–15 méternyi a szintkülönbség. Főbb talajtípusai a kovárványos barna erőtalajok és a réti homoktalaj-foltok.

A homoki gyertyános-kocsányos-tölgyes (*Quercus robur-Carpinetum*), állományalkotó fája a kocsányos tölgy és a gyertyán. A társulás nevét adó két fafaj mellett sokféle jelentkezik a nyír, a madárcseresnye, a mezei juhar és a mezei szil. Az erdőtípus érdekessége, hogy természetes elegendő mértékben megtalálható, főleg a melegebb és szárazabb domboldalakon, a balkáni elterjedésű ezüsthárs (*Tilia tomentosa*). Másik jellemző erdőtípus a gyöngyvirágos tölgyes (*Convallario-Quercetum roboris*), amely az előbbibe ékelődve, néhol azzal átmeneti zónát képezve mutatkozik.

Lágyszárú flóráját a hegyvidéki fajok is színezik. Jellemző a szagos müge (*Galium odoratum*), odvas- és az ujjas keltike (*Corydalis cava* és *C. solida*), az erdei ibolya (*Viola sylvestris*), később a csodás ibolya (*Viola mirabilis*), erdei- (*Dryopteris filix-mas*) és szálkás pajzsika (*Dryopteris carthusiana*) vagy a hölgyharaszt (*Athyrium filix-femina*). Nagy állományokat alkot a kis télizöld meténg (*Vinca minor*), hagymás fogasír (*Dentaria bulbifera*), kapotnyak (*Asarum europaeum*), békabogyó (*Actaea spicata*), árnyékvirág (*Maianthemum bifolium*), gyöngyvirág (*Convallaria majalis*). Kiemelkedő botanikai érték a debreceni csormolya (*Melampyrum nemorosum* subsp. *debreceniense*), a még kevesebb helyről ismert fajtársával, a bihari csormolyával (*Melampyrum bihariense*). Az orchideák közül említhető a széleslevelű- (*Epipactis helleborine*) és a mocsári nőszőfű (*Epipactis palustris*), a békakonty (*Listera ovata*), a madárfészek kosbor (*Neottia nidus-avis*) és a kétlevelű sarkvirág (*Platanthera bifolia*).

Az erdőben sajnos tájidegen állományok (vöröstölgy, akác, erdei fenyő, nemesnyár) is vannak. Komoly veszélyt jelent az akác spontán terjedése.

A természeti értékekkel párhuzamban az erdő védelmét erdészeti *génmegőrző* feladata is indokolttá teszi. A tölgy és a gyertyán olyan kiváló növekedési sajátosságokat mutat itt és olyan jó szerkezetű a faanyaguk, hogy ez mindenképpen szükségessé tette ennek a genotípusnak a fenntartását. Az itt található tölgyek között egyáltalán nem számít ritkaságnak a 25–30 méteres magasság és a 70–80 centiméteres mellmagassági törzsátmérő.

Függelék (2010 április)

A erdő területe időközben a Natura 2000 hálózat részévé vált Baktai-erdő kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület (HUHN 20063) megnevezéssel. Az erdőgazdálkodó az utóbbi időszakban próbál több ökológiai és természetvédelmi szempontnak megfelelni, de a gazdasági és egyéb kényszerek miatt az erdészet és a természetvédelem között továbbra is előfordulnak súrlódások. Kiemelendő, hogy fokozatosan őshonosra cserélik a tájidegen állományokat, és egyre kíméletesebb módszereket próbálnak alkalmazni a felújítások során. Kívánatos lenne azonban a természetközeli erdőszerkezet felé való határozottabb elmozdulás, illetve az ezt segítő módszerek alkalmazása.